

พระเจ้าติโลกราชในมุมมองของกวีผู้แต่งโคลงยวนพ่าย

King Tilokaraj in a perspective of Khlong Yuan Phai's authors

ว่าที่ร้อยตรี ณัฐวุฒิ คล้ายสุวรรณ

Nathawut Klaysuwan

อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Instructor, Thai Program

Faculty of Humanities

Mahamakut Buddhist University

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรื่องพระเจ้าติโลกราชในมุมมองของกวีผู้แต่งโคลงยวนพ่าย ผลการศึกษาพบว่า กวีผู้แต่งโคลงยวนพ่ายมีมุมมองเกี่ยวกับพระเจ้าติโลกราช 10 ประการ ได้แก่ 1) พระเจ้าติโลกราชคือผู้รุกราน 2) พระเจ้าติโลกราชเป็นผู้มีใจริษยาและเปี่ยมไปด้วยเล่ห์กล 3) พระเจ้าติโลกราชทรงเกรงกลัวสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ 4) พระเจ้าติโลกราชเป็นรองสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ 5) พระเจ้าติโลกราชทรงมีน้ำพระทัยประดุจโจร 6) พระเจ้าติโลกราชทรงมีกระแวงผู้ใกล้ชิด 7) พระเจ้าติโลกราชทรงเป็นผู้ฉ้อฉลเอาเปรียบ 8) พระเจ้าติโลกราชทรงพระกรรมเบา 9) พระเจ้าติโลกราชทรงเป็นผู้มีโทษรุนแรง และ 10) พระเจ้าติโลกราชทรงเป็นนักรบและนักปกครองซึ่งมุมมองทั้ง 10 ประการนี้ สะท้อนให้เห็นแนวคิดของกวีผู้แต่งโคลงยวนพ่ายที่คิดว่า พระเจ้าติโลกราชทรงมีพระปรีชาสามารถเป็นรองสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ เหตุที่กวีผู้แต่งโคลงยวนพ่ายคิดดังนี้เนื่องจากเป็นคนกรุงศรีอยุธยา และเป็นข้าราชการสำนักของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

คำสำคัญ : พระเจ้าติโลกราช, มุมมองของกวี, โคลงยวนพ่าย

Abstract

This academic article aimed at studying the king Tilokaraj in a perspective of authors who wrote the poetry 'Khlong Yuan Phai'. The result found that the author saw King Tilokaraj 10 characters were 1) he was an invader 2) he has a jealous mind and wily 3) King Tilokaraj was afraid of King Borommatrailokkanat 4) King Tilokaraj was subordinate King Borommatrailokkanat 5) King Tilokaraj's kindness was like a robber 6)

he was always suspicious on his confidants 7) he was foolish 8) he was credulous 9) he was resentful, and he was a combatant and administrator. All of these perspectives reflects that the author who wrote Khlong Yuan Phai saw the King Tilokaraj was subordinate King Borommatrailokkanat because the author lived in Ayutthaya, and he was a courtier of King Borommatrailokkanat.

Keywords: King Tilokaraj, author's perspective, Khlong Yuan Phai

1. ความนำ

ภาพ : พระบรมรูปพระเจ้าติโลกราช
บันทึกภาพโดย : ว่าที่ร้อยตรี ญัฐวุฒิ คล้ายสุวรรณ

พระเจ้าติโลกราชเป็นกษัตริย์ล้านนาองค์ที่ 9 ได้รับการยกย่องให้มีฐานะเป็น พระเจ้า เท่ากับ กษัตริย์อยุธยา ในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ยกย่องพระเจ้าติโลกราชยิ่งกว่ากษัตริย์พระองค์อื่นๆ เพราะ มีการออกพระนามว่า พระเป็นเจ้าติโลกราช หรือ เจ้าพระยาติโลกราช

พระเจ้าติโลกราชมีพระนามเดิมว่า ท้าวลก ครองเมืองพร้าว ต่อมาได้กระทำความผิดจึงถูกเนรเทศไปอยู่เมืองยวมใต้ ครั้น พ.ศ. 1984 ท้าวลกชิงราชสมบัติจากพระราชบิดา คือ พระญาสามฝั่งแกน แต่การชิงราชสมบัติจากพระราชบิดานั้น ได้รับการต่อต้านจากพระอนุชา คือ ท้าวซ้อย พระเจ้าติโลกราชสามารถปราบท้าวซ้อยได้ แต่ท้าวซ้อยได้ไปขอกำลังจากสมเด็จพระบรมราชาธิราช ที่ 2 (เจ้าสามพระยา) กษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาให้ส่งกองทัพมาตีเชียงใหม่ ใน พ.ศ. 1985 แต่กองทัพกรุงศรีอยุธยามิอาจตีเชียงใหม่ได้ จึงต้องยกทัพกลับ

หลังจากพระเจ้าติโลกราชทรงรบชนะกองทัพกรุงศรีอยุธยาแล้ว ได้ทรงสร้างความเป็นปึกแผ่นมั่นคงให้กับอาณาจักรล้านนา โดยใช้เวลาประมาณ 10 ปี (พ.ศ. 1984-1994) จากนั้นอาณาจักรล้านนา

จึงมีความเข้มแข็งเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นว่าพระเจ้าติโลกราชสามารถยึดเมืองน่านและเมืองแพร่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านนาได้ (สร้อยดี อ่องสกุล, 2560 : 65-66)

เมื่อพระเจ้าติโลกราชสร้างความเข้มแข็งให้กับอาณาจักรล้านนาแล้ว จึงทรงขยายพระราชอำนาจลงมาทางทิศใต้โดยทำสงครามกับสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแห่งกรุงศรีอยุธยา การสงครามระหว่างล้านนากับอยุธยานี้ ใช้เวลานานถึง 24 ปี สาเหตุของสงครามเริ่มต้นจากพระยาอุไทยธรรม เจ้าเมืองพิษณุโลกขอสวามิภักดิ์ต่อพระเจ้าติโลกราช และร่วมกันตีเมืองปากยม (พิจิตรตอนใต้) ได้ ต่อมาใน พ.ศ. 2003 พระยาเชลียงได้มาขอสวามิภักดิ์ต่อพระเจ้าติโลกราชอีกผู้หนึ่ง และในปีต่อมา พระยาเชลียงได้กราบทูลพระเจ้าติโลกราช ให้ยกทัพมาตีเมืองพิษณุโลกและเมืองกำแพงเพชร แต่ตีไม่สำเร็จ

สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ทรงแก้ปัญหาจากการขยายอำนาจของพระเจ้าติโลกราชด้วยการเสด็จขึ้นมารองเมืองพิษณุโลกใน พ.ศ.2006 และทรงทำสงครามกับอาณาจักรล้านนาโดยการใช้กำลังทหาร ไสยศาสตร์ และพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือ กล่าวคือ ทรงใช้พุทธศาสนาเป็นสื่อในการสานสัมพันธ์ไมตรีกับพระเจ้าติโลกราช ดังปรากฏว่าเมื่อครั้งที่พระองค์เสด็จออกผนวช (พ.ศ. 2008) ทรงมีพระราชสาโรไปขอเครื่องอัฐบริขาร ต่อมาก็ทรงขอเมืองเชลียงคืนด้วยการขอขมาบิดา พระเจ้าติโลกราช จึงทรงปรึกษากับคณะสงฆ์ ฝ่ายคณะสงฆ์ก็กราบทูลว่าการฝ่ายพระราชอาณาจักรมิใช่กิจของพระสงฆ์ ดังนั้นพระเจ้าติโลกราชจึงไม่คืนเมืองเชลียง (สร้อยดี อ่องสกุล, 2539 : 142) ส่วนการใช้ไสยศาสตร์นั้น สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงส่ง ชีมาน (มังหลุงหลว้าง) ซึ่งชำนาญด้านไสยเวท และคาถาอาคม ไปทำลายต้นนิโครธอันเป็นศรีของเมืองเชียงใหม่ อยู่ที่แจ้งศรีภูมิ เพราะหากทำลาย ต้นนิโครธแล้ว อานุภาพของเมืองเชียงใหม่จะเสื่อมสลายไป (อุดม รุ่งเรืองศรี และเกริก อัครชินเรศ, 2552 : 155) และยังทำให้พระเจ้าติโลกราชเกิดพระสติฟั่นเฟือนด้วย

หลังจากสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเสด็จขึ้นมารองเมืองพิษณุโลก เพื่อควบคุมความสงบเรียบร้อยของหัวเมืองเหนือแล้ว ต่อมาใน พ.ศ. 2017 สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถก็ทรงทำสงครามยึดเมืองเชลียงกลับคืนมาได้ เป็นเหตุให้กวีในสมัยอยุธยาเกิดความรู้สึกประทับใจในพระบารมี จึงแต่งโคลงยวนพ่าย เพื่อสรรเสริญพระเกียรติสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถที่ทรงรบชนะอริราชไพรีในครั้งนี้

2. พระเจ้าติโลกราชในมุมมองของกวีผู้แต่งโคลงยวนพ่าย

การศึกษาเรื่องพระเจ้าติโลกราชในมุมมองของกวีอยุธยาจะศึกษาจากโคลงยวนพ่าย ดังนั้น จึงขอกล่าวถึงประวัติของวรรณคดีเรื่องนี้ก่อน ดังนี้

คุณหญิงกุหลาบ มลลิกะมาส (2562 : 54) กล่าวถึงประวัติของโคลงยวนพ่ายเอาไว้ว่า ผู้แต่งเป็นผู้มีความรู้สูงทางด้านคำประพันธ์และรอบรู้เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสมัยนั้นเป็นอย่างดี เพราะกล่าวความได้ละเอียดกว่าพงศาวดาร จึงน่าจะเป็นพระมหากษัตริย์หรือไม่ก็เป็นเจ้านาย พระองค์ใดพระองค์หนึ่งที่มิพระชนมายุใกล้เคียงกับแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ แต่มิใช่ พระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถอย่างแน่นอน เพราะปรากฏเนื้อความในโคลง หลายบทกล่าวสรรเสริญพระ

เกียรติคุณของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ นักวรรณคดีสันนิษฐานว่า โคลงยวนพ่ายอาจแต่งในรัชกาลของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ผู้เป็นพระราชโอรสของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

โคลงยวนพ่ายเริ่มต้นด้วยการขอความสำเร็จจมีแก่แผ่นดินอันเป็นที่ตั้งแห่งดอกบัว แล้วน้อมอภิวาทแด่พระโคตมพุทธเจ้า ผู้มีพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้ ทรงไว้ซึ่งมหาบุรุษลักษณะ 32 ประการ ประกอบด้วยอสีตยานุพยุชนะ 80 และมีลายลักษณ์อันเลิศที่ฝ่าพระบาท 108 อย่าง ทรงฉัพพิริวงสีฟ้างแสงอาทิตย์และแสงจันทร์

จากนั้นกล่าวถึงพระพรหม พระวิษณุ และพระอิศวร ทรงเล็งเห็นว่าโลกมนุษย์เกิดจลาจลจึงทรงเอากำเนิดแห่งพระอิศวรทั้ง 8 ประการ มาผสมกันเป็นองค์สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ให้เสด็จมาอุบัติในกษัตริย์ทิวติงค่อภิชาติขัตติยสกุล ต่อมาก็แต่งตั้งสรรเสริญพระเกียรติคุณของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ โดยเริ่มตั้งแต่เสด็จพระราชสมภพที่ทุ่งพระอุทัย จนได้เถลิงถวัลยราชสมบัติกรุงศรีอยุธยา

ต่อมากล่าวถึงพระเจ้าติโลกราชแห่งนครเชียงใหม่ ได้ยกทัพมารุกรานเมืองเหนือ คือ สวรรคโลก ศรีสัชนาลัย (เชียงชื่น) สุโขทัย กำแพงเพชร สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถจึงเสด็จกรีธาทัพขึ้นไปปราบและเสด็จประทับอยู่ที่พิษณุโลก ส่วนทางกรุงศรีอยุธยานั้นโปรดให้พระราชโอรส คือ สมเด็จพระบรมราชา (สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 3) ครองราชสมบัติแทน

กล่าวถึงสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ เสด็จออกทรงพระผนวช พระราชโอรสพระองค์หนึ่ง เสด็จไปนิมนต์พระสงฆ์จากลังกามาร่วมหัตถบาต เนื้อความจบลงด้วยคำว่า ชัย ทิมีเหนืออริราชไพร่ (นิตยา กาญจนวรรณ, 2559 : 66)

จากการศึกษาเนื้อหาในโคลงยวนพ่าย ทำให้ทราบว่ากวีผู้แต่งโคลงยวนพ่าย มีมุมมองเกี่ยวกับพระเจ้าติโลกราช ดังนี้

2.1 พระเจ้าติโลกราชคือผู้รุกราน

ความจากโคลงยวนพ่าย กวีได้กล่าวถึงพระเจ้าติโลกราชว่าทรงเป็นผู้รุกราน โดยยกกองทัพลงมาตีเมืองชัยนาท (พิษณุโลก) ดังความว่า

แกล้งปางปราโมทย์เชื้อ	เชอญสงฆ
สัสโมสรสบ	เทศไท้
แกล้งปางเมื่อลาวลง	ชยนาท นั้นฤ
พระยุทธิษฐิรู้ได้	ย่างยาว (กรมศิลปากร, 2540 : 346)

ความจากโคลงบาทที่ 3 และบาทที่ 4 กวีผู้แต่งโคลงยวนพ่าย กล่าวว่า พระเจ้าติโลกราช ทรงยกกองทัพมาตีเมืองชัยนาท (พิษณุโลก) พร้อมกับพระยายุทธิษฐิระที่เอาใจออกหากจากสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถไปเข้ากับพระเจ้าติโลกราช

2.2 พระเจ้าติโลกราชเป็นผู้มีใจริษยาและเปี่ยมไปด้วยเล่ห์กล

ความจากโคลงยวนพ่าย กวีกล่าวถึงพระเจ้าติโลกราชว่าเป็นผู้มีใจริษยาและเปี่ยมไปด้วย เล่ห์กล เพราะปรากฏว่าทรงสมคบคิดกับพระยาเซลิยงให้แข็งเมืองต่อสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ดังความว่า

ปางเอาแสนไพร่หัดเค้น	คางลาย
แปรรอกไปเปนพร	บ้ายหล้า
แกล้งป้างปิ่นลาวหมาย	ไหมโทษ เท็จนา
ลุ่มคืบซ้ำให้	เซ่งแขง (กรมศิลปากร, 2540 : 346)

ความจากโคลงบาทที่ 3 และบาทที่ 4 กวีผู้แต่งโคลงยวนพ่าย กล่าวว่า พระเจ้าติโลกราช ทรงเปี่ยมไปด้วยเล่ห์กล เนื่องจากทรงสมคบคิดกับพระยาเซลิยงให้แข็งเมือง แล้วมาสวามิภักดิ์ กับพระองค์ เล่ห์กลของพระเจ้าติโลกราชยังมิได้หมดเพียงเท่านี้ กวีผู้แต่งโคลงยวนพ่ายยังกล่าว อีกว่า พระเจ้าติโลกราช ทรงริษยาสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ และมักจะวางอุบายทำร้ายสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถด้วยวิธีการต่างๆ แต่สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถก็ทรงแก้ไขอุบายของพระเจ้า ติโลกราชได้ทั้งหมด ดังความว่า

ครานั้นนเรศรร้าย	ฤษยา พ่อแฮ
ทำโทษกลใดกล	ท่านแก้ว
กลกฤษณย่อยโยธา	ทูลโยท
ทนท่านบได้แพ้	พ่ายเอง (กรมศิลปากร, 2540 : 351)

ความจากโคลงบทนี้ กวีผู้แต่งโคลงยวนพ่าย กล่าวว่า พระเจ้าติโลกราชทรงริษยาสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ จนถึงกับวางอุบายประการต่างๆ ทำร้าย แต่สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ก็สามารถทำลายอุบายของพระเจ้าติโลกราชได้ทั้งหมด ทั้งนี้ความริษยาและเปี่ยมไปด้วยเล่ห์กล ของพระเจ้าติโลกราชยังไม่หมดเพียงเท่านี้ เพราะปรากฏว่าพระเจ้าติโลกราชทรงวางอุบายลวงให้ หมื่นดั่งนครมาเข้าเฝ้า แล้วสังหารชีวิต ดังความว่า

บัดหาข้าผู้แก้ว	กลมา
กลกยจกลใดสาร	สั่งแล้ว
มึงอย่าไปคลายง	ชยงขึ้น พันทนา
หาหมื่นกล้าแล้วแล้ง	เร่งมา (กรมศิลปากร, 2540 : 354)

ความจากโคลงข้างต้น กวีผู้แต่งโคลงยวนพ่าย กล่าวว่า พระเจ้าติโลกราชทรงวางอุบาย สังหารหมื่นดั่งนคร ด้วยการสั่งให้ผู้ชำนาญในการวางกลอุบายหาเหตุที่น่ารังเกียจใส่ไว้ในพระราชสาร แล้วให้รีบไปยังเมืองเชียงขึ้น ตามตัวหมื่นผู้กล้าหาญ (หมื่นดั่งนคร) มาเข้าเฝ้า โดยความในพระราชสารนั้นแจ้งว่าหมื่นด้ามพรา ซึ่งเป็นอำมาตย์ผู้ใหญ่ล้มป่วย เจ้าเมืองแพร่และเจ้าเมืองน่านทราบข่าวจึงถือโอกาสแข็งเมือง พระเจ้าติโลกราชจึงเรียกตัวหมื่นดั่งนครให้รับนำพลไปช่วยโดยเร็ว

2.3 พระเจ้าติโลกราชทรงเกรงกลัวสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

ความจากโคลงยวนพ่าย มีอยู่หลายบทที่กวีผู้แต่งพรรณนาให้เห็นว่าพระเจ้าติโลกราชทรงเกรงกลัวสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ เพราะทรงแสดงอาการปรากฏให้เห็นจากพระพักตร์ ดังความว่า

กรุงลาวกลอยชยาตหน้า	ตาตาย ศรากแฮ
จกอยู่เมืองเกรงกรร	บได้
กลัวกลับเกลื่อนพลอยาย	อัยงออก
หนีสเดจเหง้าไ้	พ่ายพัง (กรมศิลปากร, 2540 : 349)

ความจากโคลงข้างต้น กวีผู้แต่งโคลงยวนพ่าย กล่าวว่า พระเจ้าติโลกราชทรงมีพระพักตร์ เสร้าหมองเพราะความกลัวสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ทรงเกรงว่าหากประทับอยู่ในเมืองอาจไม่สามารถต้านทานกองกำลังของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้ พระองค์จึงต้องเสด็จหนีไปอย่างผู้ พ่ายแพ้ ทั้งนี้ แม้ว่าพระเจ้าติโลกราชจะทรงเกรงกลัวสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ แต่เมื่ออยู่ต่อหน้า ไพร่พล พระเจ้าติโลกราชก็ได้แสดงท่าทีหวาดกลัวให้ไพร่พลเห็น ดังความว่า

พลลาวลู่โทษร้อน	ร้วร้ว
โจนบหลยวโกรยเกรง	ท่านข้า
กรุงลาวก็ลักกลัว	เอาเงื่อน งามแฮ
บั้งรอดยั้งครันหน้า	ไขขาว (กรมศิลปากร, 2540 : 351)

ความจากโคลงข้างต้น กวีผู้แต่งโคลงยวนพ่าย กล่าวว่า พระเจ้าติโลกราชทรงเกรงกลัวสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถอยู่ในพระทัย แต่ทรงวางพระองค์ให้งามสง่าเหมือนกับไม่ทรงเกรงกลัวแม้แต่น้อย นอกจากนี้กวีผู้แต่งโคลงยวนพ่ายยังกล่าวอีกว่า พระเจ้าติโลกราชทรงรำพึงว่าพระองค์สมควรมาต่อสู้กับสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเลย ดังความว่า

กรุงลาวภูลภิตเศร้า	โคกา
เกอดกล่าวลักกลัวเกรง	ท่านไ้
เป็นกรุงตั้งตนอยา	รบท่าน เอาเลย
ชื่อแต่ลักได้ปอง	ไปคง (กรมศิลปากร, 2540 : 351)

ความจากโคลงข้างต้น ผู้แต่งยวนพ่ายโคลงต้นกล่าวว่าพระเจ้าติโลกราชทรงเกรงกลัวสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถอยู่ในพระทัย และทรงคิดว่าพระองค์สมควรคิดสู้รบกับสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเลย แม้จะไปยึดเมืองมาได้ แต่คงมีอาจารย์รักษาเอาไว้ได้

2.4 พระเจ้าติโลกราชเป็นรองสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

ความจากโคลงยวนพ่าย มีโคลงบทหนึ่งที่กวีผู้แต่งแสดงให้เห็นว่าพระเจ้าติโลกราชทรงเป็นรองสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ทั้งนี้ได้จากถ้อยคำที่ใช้เปรียบเทียบเพราะกวีผู้แต่งได้นำตัวละครในวรรณคดีมาเปรียบเทียบ เช่น เปรียบสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถว่าเป็นพระอินทร์ และเปรียบเทียบ

พระเจ้าติโลกราชว่าเป็นท้าวไพจิตราสูร ดังความว่า

คือคชกลับกโลกจิ้ง	จัญลีห
คือนาคจัญครุทสร้ง	วังเว้น
คือไวยปจิตดี	สุรราช
หนีสุราธิปเร้น	รวจหลัง (กรมศิลปากร, 2540 : 349)

ความจากโคลงข้างต้น กวีผู้แต่งโคลงยวนพ่าย กล่าวเปรียบเทียบสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ด้วยคำที่แสดงค่าสูงส่ง ได้แก่ ราชสีห์ ครุฑ สุรราช สุราธิป และเปรียบเทียบพระเจ้าติโลกราชด้วยคำที่แสดงถึงความเป็นรอง ได้แก่ คช นาค ไวยปจิตดี ทั้งนี้กวีผู้แต่งโคลงยวนพ่าย คงต้องการแสดงให้เห็นว่าสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงเหนือกว่าพระเจ้าติโลกราชทุกประการ

2.5 พระเจ้าติโลกราชทรงมีน้ำพระทัยประดุจโจร

ความจากโคลงยวนพ่าย มีอยู่หลายบทที่กวีผู้แต่งพรรณนาให้เห็นว่าพระเจ้าติโลกราชทรงมี น้ำพระทัยประดุจโจร เนื่องจากทรงแย่งราชสมบัติมาจากพระราชบิดา ดังความว่า

กรุงลาวอำนาจน้ำ	ใจโจร ก่อนนา
เคยบดบิตรองค์	อวดรู้
ชีสาท่านโอนเอา	ดีต่อ ก็ดี
คิดใคร่ควักดีผู้	เผ่าดี (กรมศิลปากร, 2540 : 353)

ความจากโคลงในบาทที่ 1 และบาทที่ 2 แสดงให้เห็นถึงความมีน้ำพระทัยประดุจโจรของพระเจ้าติโลกราชว่า ทรงอวดดีต่อพระราชบิดา (พระเจ้าติโลกราชทรงชิงราชสมบัติจากพระเจ้าสามฝั่งแกน) ทำให้พระราชบิดาต้องเดือดร้อน ทั้งนี้กวีผู้แต่งโคลงยวนพ่ายยังกล่าวถึงความมีน้ำพระทัยประดุจโจรของพระเจ้าติโลกราชไว้อีก ความว่า

บเร่อมท้าวผู้พ่อ	ใจรัก ดินา
ยังบดบิทาทำ	โทษกล้า
บเร่อมลูกรักยัง	หยวลูก เราแฮ
อย่าว่าข้าผู้ข้า	บ่ข้าขึ้นเอา (กรมศิลปากร, 2540 : 357)

ความจากโคลงข้างต้น กวีผู้แต่งโคลงยวนพ่าย กล่าวว่า แม้พระราชบิดาที่พระเจ้าติโลกราช ควรถวายความจงรักภักดีก็ยิ่งถูกพระเจ้าติโลกราชแย่งชิงราชสมบัติ อีกทั้งพระราชโอรสองค์โปรด ก็ยังถูกสั่งประหาร นับประสาอะไรกับข้ารับใช้ที่จะไม่ถูกบังคับขึ้นใจ แม้ผู้มีได้เป็นข้ารับใช้ก็ยิ่งถูก บังคับขึ้นใจด้วยเช่นกัน

2.6 พระเจ้าติโลกราชทรงมีกระแวงผู้ใกล้ชิด

ความจากโคลงยวนพ่าย กวีผู้แต่งได้พรรณนาให้เห็นว่าพระเจ้าติโลกราชทรงมีกระแวงผู้ใกล้ชิด แม้แต่พระราชโอรสองค์โปรดก็ยังถูกระแวงและถูกสั่งประหาร ดังความว่า

ดั่งเอารสเรื้อรัง	คือองค์ นั้นนา
นามบุณเรืองแสง	ชื่อชี้
เพราะแรงระวังหวง	แทนราช
กู่กลยพ้นฟ้า	พี่พงศ์ (กรมศิลปากร, 2540 : 352)

ความจากโคลงข้างต้น กวีผู้แต่งโคลงยวนพ่าย กล่าวว่า ท้าวบุณเรือง พระราชโอรสคู่พระทัย ยังถูกจับกุมตัวไปประหารชีวิต เพราะพระเจ้าติโลกราชทรงระแวงว่าจะมาแย่งชิงราชสมบัติของ พระองค์ ทั้งนี้ไม่เพียงแต่จะทรงระแวงพระราชโอรสเท่านั้น แม้กระทั่งหมื่นดงนคร ขุนนางผู้มี ความจงรักภักดี พระเจ้าติโลกราชก็ทรงระแวง ถึงกับวางอุบายสั่งให้มาเข้าเฝ้าแล้วจับตัวไปประหาร ดังความว่า

ขุนลาวลกว่าไน	ใจเท็จ
รังกายเกรงด้วยยว	หันหล้า
บมิโทษใดเห็น	ทำคยด คูนา
คิดใคร่ข้าข้าผู้	ชอบชาญ (กรมศิลปากร, 2540 : 353)

ความจากโคลงข้างต้น กวีผู้แต่งโคลงยวนพ่าย กล่าวว่า พระเจ้าติโลกราชทรงระแวงหมื่นดงนครว่าคิดไม่ซื่อต่อพระองค์ และทรงเกรงว่าหมื่นดงนครจะแบ่งแยกแผ่นดิน ทั้งๆ ที่หมื่นดงนครก็มิได้มีความผิดประการใด แต่ก็ทรงสร้างทำเป็นโกรธ เพราะทรงต้องการสังหารหมื่นดงนครผู้มีความปรีชา

2.7 พระเจ้าติโลกราชทรงเป็นผู้โหดเหี้ยมบาปบุญญา

ความจากโคลงยวนพ่าย มีโคลงบทหนึ่งที่กวีผู้แต่งแสดงให้เห็นว่าพระเจ้าติโลกราชทรงเป็นผู้โหดเหี้ยมบาปบุญญา ความว่า

ท้าวนี้ใจทรกแท้	ทูลชน ชื่นแฮ
น่านนทงเราฤ	อยู่ได้
คิดควรอวยแดนดล	บัวบาท พ้นแฮ
เมื่อยังเมืองหงั่วไท	ก่อนกาล (กรมศิลปากร, 2540 : 357)

ความจากโคลงข้างต้น กวีผู้แต่งโคลงยวนพ่ายต้องการแสดงให้เห็นถึงความโหดเหี้ยมบาปบุญญาของพระเจ้าติโลกราช จนทำให้ขุนนางหมดความอดทนและคิดจะนำแผ่นดิน (เมืองเชียงขึ้น) ไปถวายแด่สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

2.8 พระเจ้าติโลกราชทรงพระกรรมเบา

ความจากโคลงยวนพ่าย มีโคลง 2 บทที่กวีผู้แต่งแสดงให้เห็นว่าพระเจ้าติโลกราชทรงพระกรรมเบา ดังความว่า

เมื่อคำพรางสังข์สั่ง	สารหา
น่านแพร่พลอยภามพราง	พรอกพร้อม
เพราะแรงอิริชยา	บยบยด กันนา
ความบมีเขาย้อม	กล่าวให้เป็นตัว
บพิตรอ้ายตั้งกยจ	กลหวัง
จยรจากจักหญวไป	จากหล้า
พระอย่ารำพึงหลัง	สนเทห์ เลอยฟ่อ
จักแกล่อย่าได้ซ้ำ	ช่วยมือ (กรมศิลปากร, 2540 : 353)

ความจากโคลงในบาทที่ 3 และบาทที่ 4 แสดงให้เห็นถึงความพระกรรมเบาของพระเจ้าติโลกราช ที่ไปฟังความจากเจ้าเมืองแพร่และเจ้าเมืองน่านที่มีความอิฉาหมื่นดั่งนครอยู่แล้ว เจ้าเมือง ทั้งสองคน กล่าวความเท็จว่าหมื่นดั่งนครกำลังวางอุบายตีตนออกหากจากพระเจ้าติโลกราช และขอให้พระเจ้าติโลกราชอย่าเห็นแก่ความสัมพันธ์แต่หนหลัง และสงสัยในแผนการของตนทั้งสองเลย ทั้งนี้แผนการของตนทั้งสองที่วางไว้ใกล้จะสำเร็จแล้ว

2.9 พระเจ้าติโลกราชทรงเป็นผู้มีโทษะรุนแรง

ความจากโคลงยวนพ่าย กวีผู้แต่งได้พรรณนาให้เห็นว่าพระเจ้าติโลกราชทรงเป็นผู้มีโทษะรุนแรง ดังเช่น ทรงตวาดหมื่นดั่งนครผู้หาความผิดมิได้ ดังความว่า

กรุงลาวกรยงโกรธฟุ้ง	ไพลาม ลู่แฮ
คุกคำรามลงมา	รเร้ง
ความมึงบักถาม	เลอยถ่อง กุंना
พแต่กำมือเท้ง	แท่นแคลง (กรมศิลปากร, 2540 : 355)

ความจากโคลงข้างต้น กวีผู้แต่งโคลงยวนพ่าย กล่าวว่า พระเจ้าติโลกราชทรงโกรธหมื่นดั่งนคร เหมือนกับไพลามทุ่ง ทรงตวาดหมื่นดั่งนครด้วยเสียงอันดังและมีให้หมื่นดั่งนครซักถามความใดๆ ทั้งสิ้นและยังตรัสอีกว่าเพียงหมื่นดั่งนครกำมือ พระองค์ก็กลางแคลงพระทัยแล้ว ดังนั้นพระเจ้าติโลกราช จึงสั่งให้ขุนนางนำตัวหมื่นดั่งนครไปประหาร ความว่า

แสนฟ้าเรื้อรยบนิ้ว	นบคำ โดยนา
มัดสอกริบไปทัน	โกรธจ้าว
ลินหัวสยบสับทำ	ฤคลื่น
เพ็ลยกว่านบ้านท้าวไซ้	ข่าวสยวน (กรมศิลปากร, 2540 : 356)

ความจากโคลงข้างต้น กวีผู้แต่งโคลงยวนพ่าย กล่าวว่า เมื่อพระเจ้าติโลกราชทรงส่งแสนฟ้าเรือให้นำตัวหมื่นด้งนครไปประหาร แสนฟ้าเรือก็รับจับตัวหมื่นด้งนครมัดมือไพล่หลังให้สมกับความโกรธของพระเจ้าติโลกราช จากนั้นจึงนำตัวไปตัดหัวแล้วเสียบประจานไว้ตามรับสั่ง ทำให้บรรดาข้าราชการเกิดความเกรงกลัวไปตามๆ กัน

2.10 พระเจ้าติโลกราชทรงเป็นนักรบและนักปกครอง

แม้ว่ากวีผู้แต่งโคลงยวนพ่าย จะกล่าวถึงความโหดร้ายของพระเจ้าติโลกราชเอาไว้เกือบ ทั้งเรื่อง แต่ก็ยังแสดงให้เห็นว่าพระเจ้าติโลกราชทรงเป็นนักปกครอง ดังจะเห็นได้จากตัวบทที่กวี พรรณนาว่าพระเจ้าติโลกราชทรงแต่งตั้งขุนศึกผู้กล้าหาญให้ขึ้นปกครองเมืองเชียงขึ้น ดังความว่า

กรุงลาวภูก้าวเจ้า	จอมปราณ
ยกฟ้างพลพลันเทา	เท่าแล้ว
กลอยมาแต่งการกรร	ขยงขึ้น เองแฮ
แซ่ไหนแก้วแล้ง	เลอกเอา
มาตั้งแทนหมื่นด้ง	คีนครอง ไพรแฮ
ใครว่าภูละเขา	ซึ่งตั้ง
แทนทงถ่วยปองพึง	พึงพึง พระนา
เตอมแต่งพลไว้รั้ง	รอบแดน (กรมศิลปากร, 2540 : 360-361)

ความจากโคลงในบาทที่ 3 และบาทที่ 4 ของโคลงบทที่ 1 และความจากโคลงบทที่ 2 กวี ผู้แต่งโคลงยวนพ่ายได้แสดงให้เห็นว่าพระเจ้าติโลกราช ทรงพิจารณาเห็นว่าเจ้าเมืองแจ่มหม มีลักษณะท่าทางองอาจ กล้าหาญ ดังนั้นพระองค์จึงทรงแต่งตั้งให้เป็นเจ้าเมืองเชียงขึ้นแทนหมื่นด้งนคร

3. สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่องพระเจ้าติโลกราชในมุมมองของกวีผู้แต่งโคลงยวนพ่าย ทำให้เห็นว่ากวีมองพระเจ้าติโลกราชว่าทรงมีพระปรีชาสามารถเป็นรองสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ เหตุที่กวีมองดังนี้ เพราะกวีเป็นคนกรุงศรีอยุธยา และเป็นข้าราชการสำนักกรุงศรีอยุธยา ดังนั้นในการกล่าวถึงสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ จึงต้องกล่าวถึงด้วยการเฉลิมพระเกียรติเพื่อให้สูงส่งกว่าพระเจ้าติโลกราชทุกประการ

ทั้งนี้เมื่อตรวจสอบจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์แล้ว ทำให้เห็นว่าพระเจ้าติโลกราชก็ทรงมีพระปรีชาสามารถไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเลย เพราะปรากฏว่าพระเจ้า ติโลกราชทรงใช้กลศึกลวงสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถให้มาติดกับ และสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ก็ต้องถอยทัพหนีอย่างทุลักทุเล หากพระเจ้าติโลกราชมิทรงห้ามกองทัพให้เลิกติดตามสมเด็จพระ บรมไตรโลกนาถแล้ว ก็มีโอกาสคาดการณ์ได้ว่าสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถจะเป็นเช่นไร

สินชัย กระบวนแสง (2520 : 41-42) กล่าวถึง ความพ่ายแพ้ของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถที่

มีต่อพระเจ้าติโลกราชว่า เกิดจากการที่พรหมสะท้าน ผู้ที่อยู่ยาสงไปสอดแนมและหาข่าวในเชียงใหม่ ถูกจับตัวได้ ทางเชียงใหม่จึงวางแผนลวงอยุธยาว่าจะยกกองทัพไปตีหัวเมืองทางเหนือ ทางฝ่าย อยุธยาหลงเชื่อ ดังนั้นใน พ.ศ. 2000 สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถจึงยกกองทัพไปตีเมืองแพร่ และเมืองลำปาง ฝ่ายท้าวแม่คุณ (เจ้าเมืองแพร่) ได้กราบทูลข่าวศึกให้พระเจ้าติโลกราชทราบ พระเจ้า ติโลกราชจึงส่ง กองทัพพระยาอุไทยธานี (เจ้าเมืองพะเยา) พระราชโอรสท้าวบุญเรือง (เจ้าเมืองเชียงราย) และพระราช นัสดาท้าวยอด (เจ้าเมืองแพร่) ยกกำลังไปต้านทัพอยุธยา

สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงเห็นว่าพระยาอุไทยธานีเป็นต้นเหตุแห่งสงคราม จึงควรตีทัพของ พระยาอุไทยธานีก่อน ทั้งนี้สมเด็จพระอินทราชา (พระราชโอรส) ขุนเพชรรัตน์ (เจ้าเมืองกำแพงเพชร) และขุนราชอาสา (เจ้าเมืองสุโขทัย) จึงรับอาสาตีทัพพระยาอุไทยธานี การรบกันครั้งนี้ ถึงขั้นชนช้าง ซึ่ง ฝ่ายอยุธยาพ่ายแพ้อย่างยับเยิน และสมเด็จพระอินทราชาต้องป็นที่พระพักตร์

ครั้นทัพอยุธยาถูกโจมตีจนเสียหายหนักแล้ว สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถจึงถอยทัพหนี พระยา อุไทยธานีกับเจ้าเมืองลำปาง ได้ไล่ติดตามตีทัพกรุงศรีอยุธยาอย่างหนัก แต่พระเจ้าติโลกราชทรงสั่ง ให้ เลิกติดตามตีทัพกรุงศรีอยุธยา เพราะทรงเห็นว่าพระองค์ได้ชัยชนะเหนือกรุงศรีอยุธยาแล้ว และทาง ฝ่ายกรุงศรีอยุธยาก็คงอับอายต่อการพ่ายแพ้ในสงครามครั้งนี้

สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ยังทำสงครามพ่ายแพ้ต่อพระเจ้าติโลกราชในสงครามอีกครั้ง เมื่อ พ.ศ. 2002 ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการที่พระเจ้าติโลกราชทรงยกกองทัพไปตีหัวเมืองทางเหนือ คือ เมืองสิง เมืองลื้อ เมืองน่าน และเมืองพระ ครั้นสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทราบว่าพระเจ้าติโลกราช ยกกองทัพไปตีหัวเมืองทางเหนือ จึงเสด็จกรีธาทัพไปตีเมืองแพร่ แต่หมื่นนครด่านท้าวของกรุง ศรีอยุธยาเอาไว้ได้ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถจึงถอยทัพมาตั้งหลักอยู่ที่เมืองพิษณุโลก ฝ่ายพระเจ้า ติโลกราชครั้นทราบว่าสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถยกกองทัพมาตีเมืองแพร่ จึงสั่งให้ถอนทัพจากการ ตีหัวเมืองทางเหนือทันที แล้วยกไพร่พลมาล้อมเมืองพิษณุโลก แต่สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถก็ทรง หาทางหนีออกจากเมืองพิษณุโลกมาได้

รายการอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2540). *วรรณกรรมสมัยอยุธยา เล่ม 1*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กุหลาบ มลลิกะมาส, คุณหญิง. (2562). *ความรู้ทั่วไปทางวรรณคดีไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นิตยา กาญจนวรรณ. (2559). *วรรณกรรมอยุธยา*. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). *พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทยสมัยอยุธยา ไคลยวนพ่าย*. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน.
- สร้อยดี อ่องสกุล. (2539). *ประวัติศาสตร์ล้านนา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์บุ๊คเซ็นเตอร์ จำกัด.
- สร้อยดี อ่องสกุล. (2560). *กษัตริย์ล้านนาเชียงใหม่*. พิมพ์ครั้งที่ 3. เชียงใหม่ : ศูนย์ล้านนาศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สินชัย กระบวนแสง. (2520). *ประวัติศาสตร์สุโขทัย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิษณุ.
- อุดม รุ่งเรืองศรี และเกริก อัครชิโนเรศ. (2552). *พระญาติโลกราช*. เชียงใหม่ : โฮงเฮียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา.